

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Martini Bonacinæ Vtrivsque Signatvræ Referendarii
Compendium Omnium Operum de Theologia Morali,
omnibusque conscientiæ nodis**

Bonacina, Martino

Coloniæ Agrippinæ

V.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41152

A D D I T I O.

Tyrannus.

Ad Tyrannum gubernantem licet recurrere pro iustitia, si aliunde non possit. Nav. c. 14. n. 41. Vid. Carb. de leg. l. 7. c. 5. in fin.

Tyrannice gubernans iuste acquisitum dominium, non potest spoliari sine publico iudicio, lata vero sententia, potest quisque fieri executor. potest autem deponi à populo, etiamsi qui iuravit ei obedientiam perpetuam, si monitus non vult corrigi. At occupantem tyrannice potestatem, quique de populo potest illum occidere, si non est aliud remedium, est enim publicus hostis. *Tyrannice*) Val. cap. 2. 2. d. 5. q. 8. p. 3. D. Thom. de reg. Princ. l. 1. cap. 6. Sot. l. 5. q. 1. art. 3. Salon 2. 2. q. 64. art. 3. Bann. ib. Sylv. vers. tyrannus, Toll. l. 5. c. 6. n. 17. Arrag. q. 48. art. 3. *At occupantem*) D. Thom. l. 6. art. 2. d. 4. q. ar. 3. Tol. Sylv. Bann. Salon Arag Val. l. c. Alph. Cast. vers. tyr. probat multis, nulli ex populo licere, etiam tyrannum immanissimum, occidere, cujus argumenta solvit P. N. lib. 2. c. 3. n. 308.

V.

A D D I T I O.

Vana gloria.

VANÆ gloriæ causa prædicare, aut Missam celebrare, peccatum esse mortale, quidam ajunt, quidam negant. V. explicationem apud Syl. vers. vana gloria. n. 2.

Vana gloria non est peccatum mortale, ex se. D. Thom.

Vectigal.

Vide v. Restitutio.

A D D I T I O.

Venatio.

Capta in alieno laqueo, aut reti, esse capientis, quidam dicunt, negat Sa. cum aliis.

Potest

Potest quidem avis, & fera in loco alieno capi, & est capientis, etsi dominus loci aditum prohibuisse, & jus venandi alii locasset, nisi locus esset clausus, domini feras, ut fit, includens.

De venatione quædam Covar. *reg. peccatum*. p. 2. §. 8. Sot. l. 4. q. 6. art. 2. Joan. Med. c. de restit. q. 12. Val. som. 3. d. 5. art. 6. p. 5. Mol. à d. 43. multa. Sal. q. 62. art. 3. contr. 3. de his, qui, &c. Bannes q. 64. art. 1. Joan. B. Cort. q. 120. Cord. q. 119. Lopez p. 1. c. 147. Abul. in l. c. 6. Matth. 23. Dicunt) Navar. c. 17. n. 176. Jo. Majo. 4. d. 15. q. 10. Covar. l. 12. Cord. l. c. Sa) Jo. B. Cord. ad l. c. Syl. vers. inventum. q. 2. Mol. d. 42. multis hanc dubitationem pertractans distinguit. Si fera laqueo alieno capta non putetur laqueum evasura, ad eum, qui laqueum paravit, pertinet, si evadere probabiliter poterat, feræ partem, aut valorem ad arbitrium viri boni laquei domino dabit capiens. Cord. l. c. ait servandam loci consuetudinem. *Potest quidem*) Cov. l. c. n. 5. 10. Ned. l. c. v. Mol. d. 41. in fir. §. 51. Locasset) Vid. Covar. l. c. n. 8. §. 13.

Fera facta domestica, si bis fugiat, & de more non redeat, est cagientis, imo simul ac fugit, nec dominus sic persequitur, ut possit capere v. Mol. d. 41. §. 50. Navar. c. 1. n. 128.

Clericis interdicta venatio, *ext. de cler. venat. cap. 1. §. 2.* si adhibeant accipitres, & canes Mol. d. 44. Val. l. c. at si sine contemptu, scandalo, aut temeritate fiat, non est in clerico p. m. Cajet. *vers. clericorum peccato*. Imò forte nec veniale, si rara, & moderata sit ad reficiendas animi vires. Val. l. c. p. 1. q. 8.

Quousque Principes venationem aliis interdiceret & sibi reservare possint docet Mol. d. 46.

Venditio.

Vide v. Emptio.

1. Quoties tacetur vitium notabile, quo cognito emptor non emisset, contractus est nullus, adestque obligatio restituendi damna; & in foro externo datur actio quæ dicitur *redhibitoria*, ad rehabendum pretium, & restituendam rem acceptam: secus quando vitium quod tacetur, non est notabile absolute, neque reddit rem notabiliter minus utilem in ordine ad usum ad quem res ipsa emittitur, etiam si venditor

tor

tor præsumat fore, ut emptor non emeret, aut non tanto pretio, si vitium cognosceret: hic tamen contractus non est iustus, & res cum huiusmodi levi vitio minus valet quam sine vitio. Ex his habes eum qui vendit semina corrupta pro recentibus, teneri in conscientia ad restitutionem, quia dolus dat causam contractui cum damno emptoris, qui censetur rationabiliter invitus. Item eum qui vendidit ovem morbidam non manifestato vitio, teneri ad restitutionem damnorum quæ consecuta sunt ex eo, quod ovis morbida alias infecit. Item eum teneri ad restitutionem qui mendaciis alios induxit, & efficaciter movit ad emendam rem notabiliter minus utilem ad usum ad quem emitur; cooperatus est enim adioni injustæ & damnificativæ; secus si mendacia non efficaciter moverunt. *tom. 2. de Contractibus, disp. 3. q. 2. punct. 6. n. 2. & seq.*

2. Venditor teneturne emptori manifestare vitium patens? Non tenetur, per se loquendo, manifestare; non enim magis spectat ad venditorem huiusmodi vitium manifestare, quam ad emptorem illud inspicere; & si emptor ex sua negligentia non advertit, debet sibi imputare; secus dicendum, si venditor animadvertat vitium non cognosci ab emptore ex inadvertentia invincibili; nam tali casu debet detegere, sicut & interrogatus de occultis rei vitiis tenetur ea manifestare, quamvis non sint notabilia in se vel in ordine ad usum ad quem res emitur. *ibid. n. 13. & 14.*

3. Neque excusatur vendens rem aliquam habentem vitium particulare, quod ipse venditor laudibus vel ingenio quodam artis occultat; ut si vitium illud proferat simul cum aliis vitiis, quæ constat non inesse rei, ut mentiendò in iis quæ constat non inesse, inducat ad credendum, nec inesse occulta; ut si vendens equum occulte claudum dicat, Vendendo hunc equum pro claudò, cæco, surdo, & habente omnia alia vitia; nam hæc manifestatio perinde se habet ac si non fieret, & venditor mentiendò in iis vitiis quæ constat non inesse rei, inducit emptorem ad credendum non inesse ulla alia occulta vitia. *ibid. nu. 16.*

4. Emptor qui restituit rem emptarà venditori propter notabile vitium occultum non manifestatum, tenetur restituere fructus rei emptæ medio tempore collectos, deductis expensis & æstimatione industriæ quam ipse adhibuit. Sed ad quem pertinebunt fructus pendentes tempore venditio-

nis;

his, sive maturi, sine nondum ad maturitatem pervenerint? Pertinebunt ad emptorem quoad valorem, quem habent tempore venditionis, nisi aliter conventum sit inter contrahentes *ibid.*, n. 18. & *pand.* 7 § 1. n. 1.

5. Quando res vendita tradita est emptori, sed pretium nondum fuit solutum, nec habitum pro soluto, fructus rei venditæ quoad valorem quem acquirunt post venditionem, pertinent ad venditorem; ideo si emptor ex re sibi tradita fructus percepit, tenetur eos restituere venditori. Quando vero venditor tradidit rem emptori soluto pretio, vel habita fide de pretio, & concessa dilatione ad solvendum, fructus omnes pertinent ad emptorem, nec emptor tenetur ad interesse pro pretio non soluto, nisi forte aliter conventum sit inter contrahentes. Hinc colligitur eum qui vendit & tradit alteri domum, posse pacisci de pretio locationis exigendo, donec pretium domus solvatur. *ibid.*, § 1. n. 4. s. & 6.

6. Estne licitus contractus, quo quis tradit pecuniam alteri sibi aliam rem tradenti, relicta utrique facultate repetendi rem vel pecuniam? Illicitus est, per se loquendo; potest tamen justificari ex duplici titulo ratione lucri cessantis, & lucrum cesset illi qui pecuniam tradidit; & ratione pacti retrovendendi in favorem utriusque contrahentis, ita ut tradens pecuniam obliget se ad rem acceptam restituendam, quoties qui pecuniam accepit, restituerit pecuniam, & contra. *ibid.*, n. 7.

7. Quando contractus venditionis cum pacto adjunctionis in diem, vel legis commissoria verbis directis celebratus dissolvitur, fructus medii temporis pertinent ad venditorem: si vero contractus celebratus sit verbis obliquis, fructus medii temporis pertinent ad emptorem. *ibid.*, § 2. n. 3.

8. Quid sentiendum in hoc casu: Titius vendidit & tradidit equum Cajo quinquaginta nummis aureis, celebrando contractum hoc pacto, Vendo tibi huic equum quinquaginta nummis aureis hac lege, ut si quinquaginta nummos restituero intra duos menses, equus sit inemptus: Titius vero intra duos menses restituit Cajo quinquaginta nummos, sed equus antequam Titio à Cajo restituatur, moritur apud Cajum. Queritur utrum equus Titio pereat, an Cajo? Resp. perire Cajo: nam res domino perit, Cajo autem remanet dominus equi, donec illum Titio tradat. *ibid.*, n. 5.

9. Quando venditio dissolvitur per actum retrovendendi

di

di eodem pretio, fructus medi tempore, qui videlicet producti sunt à tempore venditionis usque ad tempus redemptionis pertinent ad emptorem, secundum valorem, quem habent usque ad diem retrovenditionis, quia res domino fructificat, sed tempore intermedio res fuit primi emptoris, ergo, &c. Fructus medi tempore pertinent adhuc ad emptorem, quando venditio dissolvitur eo quod poeniteat prioris contractus, & alter de novo mutuo consensu celebratur, obligationem jam allegatam. *ibid.* num. 6. & 8.

10. Quando vero venditio celebrata fuit sub conditione de futuro, & conditio non adimpletur, fructus medi tempore pertinent ad venditorem, siue res tradita sit emptori, siue non. Propterea si quis dicat, Vendo tibi hunc equum, si intra mensem solveris pretium: aut, Vendo tibi hanc vineam, nisi alius intra mensem offerat meliorem conditionem, fructus qui percipiuntur ex vinea ante conditionis eventum, sunt venditoris: quia non adimpleta conditione, venditio nulla est, consequenter venditor est dominus rei; adimpleta vero conditione fructus sunt emptoris. *ibid.* n. 12.

11. Petes, cuinam res pereat vel deterior fiat, emptorine an venditori, si pereat vel deterior fiat ante vel post traditionem? Resp. si res vendita pereat post traditionem, perit emptori. Imò si res vendita sit certa & determinata, & post venditionis contractum pereat, vel deterior fiat ante traditionem, regulariter perit & deterior fit emptori; modo venditio sit perfecta & absoluta, nec adsit culpa, vel mora venditoris in re tradenda domino. Quod si venditio facta sit sub conditione pendente in futurum, periculum incertus rei ante conditionis eventum pertinet ad venditorem: & si uterque contrahens fuit in mora, periculum est illius qui posterior est in mora, modo tamen mora prioris non fuerit causa posterioris. Ex quibus sequitur, dolium vini quod venditum fuerat ad corpus, si pereat ante traditionem, perire emptori; & si domus vendita incendio absumatur, vel fervus venditus pereat, vel aliqua corporis parte laedatur post perfectam venditionem, damnum pertinere ad emptorem, ipsumque teneri pretium venditori solvere. *ib. punct. 8. num. 2. & seq.*

12. Sed cuinam res peribit, quando ex certo numero una venditur sub disjunctione, ut si dicatur: Vendo tibi hanc vel illam ovem? Peribit venditori; nam ovibus salvis, liberum

rum illi erat tradere, quam vellet, ergo par est, ut si aliqua pereat ante traditionem, illi pereat: si vero omnes pereant simul, aut successive nulla excepta, una perit emptori, consequenter emptor tenetur premium solvere, quamvis res sibi nondum fuerit tradita. Ad quem vero pertinebit periculum rei, quando de communi consensu constitutus fuit terminus ad mensurandam vel ponderandam rem venditam? Periculum pertinebit ad illum qui fuit in mora *ibid. numero 9. & 10.*

13. Petes, quid sit evictio? Est rei emptæ, vel iusta causa receptæ per sententiam iudicis abductio, vel rei taliter acceptæ iudica amissio *ibid. punct. ult. n. 1.*

14. Venditor teneturne de evictione? Tenetur, si rem alienam, quam sciebat alienam esse, vendidit emptori ignoranti alienam esse, id est, tenetur emptori premium restituere, & quantum interest rem ipsius factam non fuisse. Et non solum in venditione, verum etiam in aliis contractibus onerosis, contrahentes tenentur de evictione: non tenetur autem in contractibus gratuitis, secluso pacto, & culpa contrahentis; quia non est, ut donator damnum patiatur ex eo quod sua liberalitate tradit absque prævia promissione, vel obligatione. *ibid. nu. 2. & 3.*

A D D I T I O.

Cum quis pro re empta plus iusto dat, sine vi, metu, aut errore, præsumitur errare. De hac re D Thom. 2. 2. q. 77. Cajet 16. Sot. l. 6. quæst. 2. Val. 10. 3. d. 5. quæst. 20. Lopez lib. 1. de contract. Garz. de contract. d. c. 13. Mol. à dist. 367. copiosissime, & alibi.

De cariore pretio, ob expectatam pecuniam, Sot. l. 6. q. 4. art. 22. Mol. dist. 36. P. N. l. 3. c. 1. n. 98.

Iustum pretium venditi sub hasta, sc. plus danti, quidam putant, quod non recedit à dimidio iusti, in plus aut minus. Mol. d. 349. n. 11. Garc. c. 21.

Cum non est taxatum pretium rebus ad vitam non necessariis, ut aureis aut argenteis, aut margaritis, & rebus ejusmodi, potest accipi, quantum emens sciens & prudens dat. Vid. Mol. d. 348.

In pacto de dando pretio currente aliquo die, si varietur, dabitur medium, si autem currente septimana, aut mense,

V u

dabitur

dabitur diutius durans Vid. Nav. c. 17. numer. 239.

Si quis ex centum dolis decem vendit, indefinite, & pereant omnia, pereunt & sua emptori, quod si maneant decem, erunt emptoris, sic si vendit de duobus unum indefinite, si pereat unum, quod reliquum est dabitur emptori. Vid. Syl. l. c. Ang. eod. vers. n. 11.

Quæres: sitne mercatura seu negotiatio, id est, officium emendi, aut vendendi res causa lucri, licita & honesta. Nota, triplicem esse posse negotiationem 1. naturalis, quare quaedam emuntur & venduntur ob necessitatem privatam, vel publicam: 2. est artificialis, qua homo emit rem, ut eadem arte & industria melioratam revendat, qua fere utuntur omnes artifices mechanici. 3. est, quæ proprie dicitur mercatura, quia homo emit rem, ut illam nihil mutata magis revendat. Resp. ergo, duas illas priores negotiationes, esse licitas & honestas, & ratio est, quia Reip. est necessaria, quare & clericis utraque secundum Canones licita est. R. s. 2. tertiam negotiationem, vel mercaturam non esse quidem intrinsece malam, vel bonam, licitam, vel illicitam, habere tamen speciem aliquam mali. i. pars patet ex cap. formicari. d. 88.

Et ratio est, quia negotiari propter lucrum, nec est conforme rationi, nec cum ipsa pugnat. Unde sequitur, honesta & licitam reddi posse mercaturam, quando redditur conforme rationi, ut cum finis ejus est honestus, ut si referatur ad sustentandam familiam, & pauperes, & commoditatem reip. 2. pars probatur: quia luctum per se; teste Aristotele 1. Polit. c. 6 tendit in infinitum, & ideo speciem habet turpitudinis. 2. quia vix unquam sine multis dolis, mendaciis, & fraudibus exerceri potest. Hæc Busæus.

Quæres: Quot modis possit mercatura reddi illicita. Resp. cum Sot. 1. b. 6. de just. q. 2. art. 2. multis modis reddi illicitam. 1. ratione materiæ, ut si res sacræ vendantur, vel si vendatur venenum, 1. quod sæpè. ff. de venen. 2. ratione personarum, ut si mercatura à clericis exerceatur, vel monachis. 3. ratione emptorum, ut si quis furioso vendat gladium, vel Turcis arma. 4. ratione temporis, ut si quis die festo negotietur. 5. ratione loci, ut in templo, ut habetur c. de eccl. domo. Det. de immun. Eccles. in 6. ratione modi, ut si mercatura fiat per usuras, mendacia, fraudes, monopolia. Hæc Busæus.

A D D I T I O.

Verba.

Verbum iocosum dictum causa recreationis, non est peccatum. Vid. D. Thom. 2 d. 40. q. 4. d. 9.

A D D I T I O.

Verbera.

Verberate possunt parentes, domini & pædagogi per se, vel per alium, & religiosum incorrigibilem prælatus etiam per alium clericum, vel monachum in necessitate. *Cap. universitatis. de sentent. excommun. Sot. l. 5. art. 2.* Vid. D. Thom. 2. 2. q. 68. art. 2. *Val. tom. 3 d. 5. q. 9 p. uni. Salon. Aragon. 6.*

Prælatus potest etiam sacerdotem verberare, & forte etiam præceptor, ut si sit talis alicubi consuetudo, & vir uxorem gravi de causa. *Sot. l. c. Et vir.* *Sot. Salon. Arag. l. c. 3.* Si pater verberaret ex odio, vel ex iracundia rationem regente, mortali peccare potest. *Sot. l. c. col. 3.*

Episcopo non licet manibus suis verberare.

A D D I T I O.

Vestis.

Veste religiosa maris aut feminæ uti sæcularem ludi causam non est mortale.

Uti veste alterius sexus ob vanitatem, veniale est; ob justam vero causam, licitum: quamquam August. 2. *soloq.* dubitat, an umquam viro liceat uti veste feminæ. Vid. *Sylv. v. femina. Nav. l. c. ex D. Thom.*

A D D I T I O.

Vicarius.

Vicarius Episcopi non potest esse laicus, nec clericus conjugatus, oportet v. habere ordines minores.

V u 2

De

De vicario Episcopi integrum volumen conscripsit Jaco Sbrozzius, nonnulla scribit Sanchez *td. 1. de matrim. l. 3. d. 29.*

Vicarius generalis dicitur ordinarius, potestque dare dimissorias, & potestatem absolvendi à reservatis. Sanchez *l. c. d. 9 n. 3.* alii tamen dicunt esse delegatum. Idem dicas de vicario Capituli, fede vacante. *ibid. num. 4* Sbrozzius, Navar. *conf. 5. de spons.*

Vicarius Episcopi eo mortuo cessat, (nisi à Capitulo confirmetur) gesta tamen per eum ante mortis notitiam valent. Sanchez *l. c. dist. 30 n. 2.*

Vicarius perpetuus potest facere vicarium ad tempus seu temporalem.

Vicarius temporalis potest facere vicarium, si sit consuetudo, aut habeat speciale mandatum, aut non possit totum implere, & partem committat.

A D D I T I O.

Vidua.

Vidua non dicitur, quæ non est à viro cognita.

Viduam præteritis venereis ex viro voluptatibus delectari, non est per se mortale, sed ob periculum pollutionis, aut delectationis mortiferæ erit frequenter mortale, Cajet. *ver. delectatio. Val. tom. 2. d. 6. q. 4.* De hac re lege Nav. *cap. 16. n. 10.* Azor *l. 4. l. c. 6.* Sanch. *l. 9. d. 47. n. 7.*

A D D I T I O.

Virginitas.

Virginitas amittitur pollutione voluntaria, saltem in causa, ut cum quis nocturnam optat, aut procurat voluntariè, & concubitu apto eam facere, etiam si per accidens non sequatur, quidam tamen dicunt sine pollutione eam non amitti, Syl. *v. virginitas n. 3.* ex D. Thom. *ex 4. d. 33 art. ad 5.*

Per omnem voluntariam pollutionem amittitur virginitas, Cajet. *2. 2. quæst. 154. art. 6. initio. Et ad 3. vid. eund. q. 15. art. 1. ad 3.* Sot. *d. 49. q. 1. art. 1. colum. 4.* Syl. *virginitas. 2.* Martin. apud Cajet. *l. c.* Vival. *in append. l. c. n. 25. Nocturnam.* Vival. *l. c. n. 29. Apto.* Non autem si eunuchus sit ad feminandum.

dum ineptus. *Non sequatur*) Vival. *l. c. n. 25. Non amitti sine pollutione*) Mart. Sylv. *l. c.*

A D D I T I O.

Vita.

Non tenetur quis vitam producere, quantum potest, nec uti cibis delicatis, & salubribus, nec ad vitam servandam permittere sibi membrum abscindi, nec uti medicinis, aut remediis extraordinariis, aut valde pretiosis, vel laboriosis, nec abstinere pœnitentiis, quæ vitam possunt breviare. *Nec uti.*) Sot. *l. 5. q. 1. art. 6. col. ult. Nec.*) Sot. *l. c. q. 2. art. 1. Tol. l. 5. c. 6. n. 8. Medicinis*) Sot. *l. c. Lopez p. 1. cap. 64. col. Nec abstinere,*) vid. Lopez *l. c. Nav. cap. 15. num. 120. putat m. p. uti asperitatibus notabiliter vitam decurtantibus ei, qui advertit, idem ferè Covar. lib. 1. var. c. 2. num. 10. vid. Cajetan. 2. 2. q. 147. art. 1. P. N. lib. 2. c. 3. num. 85. Hoc facere causa pietatis, erit veniale, Cajet. Covar. *l. c. Sot. de rat. teg. mem. 1. q. concl. 3. vid. Tol. l. 5. c. 6. n. 14.**

Vitam potest quis exponere periculo pro suis, vel proximi rebus, & etiam pro honore, secundum quosdam, quod non concederet D. August. Potest quidem vitam suam quis exponere pro tuenda vita alterius, at pro re alia temporali, vel sua, vel aliena, non putarim licere, nisi essent ad vitam necessaria, aut valde ampla, vid. Sot. *l. 5. de just. q. 1. art. 6. com. 3. vitam.*) vid. Sot. *l. 5. q. 1. a 8. ver. Homicidium, n. 6. 22. 24. 25. Potest*) Sot. *l. c. art. 6. Nav. c. 1. n. 87.*

Unctio Extrema.

Vide v. *Sacramentum.*

1. Sacramentum extremæ unctiois est signum rei sacræ, quo aliquæ partes corporis infirmi unguuntur oleo benedicto sub præscripta verborum forma, juxta Christi institutionem ad salutem animæ & corporis. *tom. 1. de Sacramento Extremæ Unctiois, d. sp. 7. q. un. c. punct. 1. n. 4.*

2. Materia remota sacramenti extremæ unctiois est oleum ex olivis expressum & benedictum ab Episcopo, ut patet Jacob. 5. *Unctes oleo.* proxima vero est unctio. *ibid. punct. 2, 3 & 4.*

3. Parochus potest licite oleum non consecratum miscere consecrato, quando timet fore ut oleum consecratum non sufficiat: utrumque enim censetur consecratum per admixtionem, modo quod additur sit minoris quantitatis consecrato. *ibid. n. 8.*

4. Non est de necessitate sacramenti ut oleum fuerit eo anno benedictum, ex præcepto tamen debet esse benedictum eodem anno. *ibid. n. 6.*

Forma, & minister huius sacramenti.

4. Forma huius sacramenti sunt hæc verba, quæ proferuntur à Sacerdote: *Per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum. Amen.* Hæc eadem forma adhibetur in unctionibus aliorum sensuum, expresso nomine singulorum sensuum, v. g. *per auditum*, quando inunguntur aures, &c. Hæc forma fit modo deprecativo, quia infirmus eget deprecatione aliorum; & Christus ita instituit. *ibid. punct. 3 n. 1. & 3.*

6. Invocatio sanctissimæ Trinitatis non est de essentia formæ, cum non contineatur in verbis formæ *Per sanctam & piissimam*, non videntur etiam de essentia, cum sensus verborum sit completus, & subsistat illis omissis. *ibid. n. 2. & 4.*

7. Poterit sacerdos existente periculo in mora & in casu necessitatis dicere unguendo aurem, nares, oculum & os: *Per istam sanctam unctionem & suam piissimam misericordiam pareat tibi Dominus quidquid per visum, auditum, odoratum, gustum & tactum deliquisti. ibid. num. 5.*

8. Proprius minister huius sacramenti est solus sacerdos, & non diaconus aut subdiaconus. Sacerdos non habens jurisdictionem aut ab ecclesia impeditus, valide quidem administraret hoc sacramentum, sed non licite; nam qui non est proprius sacerdos vel parochus, aut qui facultatem non habet à proprio parochio, graviter peccat administrando hoc sacramentum. *ibid. punct. 4. n. 1. & seq.*

9. Adde religiosos licet exemptos qui sine parochi licentia, vel sine privilegio sedis apostolicæ administrant sacramentum extremæ unctionis, incurrere in excommunicationem. *ibid. num. 5.*

10. Plures sacerdotes possunt eodem tempore urgente necessitate uni & eidem conferre sacramentum extremæ unctio-

unctionis, modo unusquisque ungetur independenter ab alio: non potest tamen unus ungere, & alter formam proferre. *ibid. n. 7. & 8.*

11. Alius Sacerdos debet perficere sacramentum inchoatum, si primus morte præoccupetur, indeque incipere, ubi alter finit. *ibid. num. 9.*

12. Sacerdos non incurrit irregularitatem, si ægrotus ex hac vita decedat, dum Sacerdos curat illum revolvi ad unctionem impendendam; hæc enim irregularitas non extat in jure expressa. *ibid. num. 10.*

Subiectum hujus Sacramenti, & quæ partes ungerentur.

13. Subjectum extremæ unctionis sunt soli fideles de vita periclitantes, qui ratione utantur, vel certe antea usi sint, hocque sacramentum recipere optaverint. Ita habetur in Concilio Florentino. *ibid. punct. 5. nu. 1.* Hinc.

14. Phreneticis qui ante phrenesim optaverunt hoc sacramentum, potest conferri, sicut & iis qui optaverunt, saltem interpretative, quales sunt qui christiane vixerunt. *ibid. n. 2. & 3.*

15. Non est conferendum iis qui non laborant infirmitate, licet in magno vitæ periculo versentur, ut patet ex dictis: quales sunt gerentes bellum, existentes in mari, damnati ad mortem à iudice, aut mulieres in partu existentes, qui non laborant infirmitate corporali. *ibid. n. 4.*

16. Hoc sacramentum conferri potest non solum adolescentibus post usum rationis ægrotantibus, verum etiam senibus, qui senectute conficiuntur absque alia infirmitate: nam senectus ipsa morbus est. Conferri potest præterea omnibus mortis propinquis ob morbum, ob pestem, ob tactum viperae, ob vulnus, & ob rabidum morsum: caveat tamen Sacerdos ne rabidi hominis sputum, seu salivam attingat; nam inficit attingentem. *ibid. n. 5.*

17. Non est expectandum extremum vitæ periculum, aut tempus quo infirmus sensu profus careat, aut quo omnis ejus desperata sit salus: sed hoc sacramentum administrandum est, si fieri potest, quando infirmus adhuc rationis usum gaudet, ut se magis ad fructum sacramenti recipiendum disponat, & sit capax alacritatis quæ conferri solet in hoc sacramenti. *ibid. n. 7.*

18. Si infirmus dum ungitur ex hac vita decedat, Parochus debet ab unctionibus desistere, cum non sit amplius viator; quod si dubitetur an sit mortuus, administrandum est sacramentum sub conditione, *si adhuc vivit. ib. n. 8 & 9.*

19. Omittens hoc sacramentum tantummodo ex negligentia, non peccat mortaliter: tenetur tamen Parochus illud conferre, cum illi incumbat ex officio consulere salutem suorum subditorum. *ibid. num. 11 & 12.*

20. Dandum est hoc sacramentum etiam illi qui nunquam actualiter peccavit, ex his verbis Jacob. 5. *Si in peccatis sit, dimittentur ei*: nam supponit posse conferri cuicumque infirmo. Quare conferri potest hoc sacramentum saltem sub conditione adulto, qui statim post susceptum Baptismum incidit in morbum lethalem. *ibid. num. 13. & 14.*

21. Non est peccatum mortale conferre sacramentum extremæ unctionis ante sacramentum pœnitentiæ, vel Eucharistiæ: quia infirmus potest per contritionem se ad illud disponere. *ibid. n. 15.*

22. De necessitate & essentia hujus sacramenti est ut ungantur quinque sensus corporis, oculi scilicet, aures, nares, os, & manus, repetita ad singulos forma: quod si quis careat uno corporis membro in quo viget aliquis sensus, unguenda est pars magis propinqua. Solæ autem hæ partes unguuntur, & non totum corpus, quia hoc sacramentum applicatur per modum medicinæ corporalis, quæ applicatur iis partibus à quibus morbus originem trahit. *ibid. num. 16.*

23. Unctio in pedibus vel renibus & umbilico adhiberi vel prætermitti potest juxta loci consuetudinem: semper tamen omittitur unctio in feminis in umbilico propter decentiam & honestatem. *ibid. n. 18.*

24. Sacerdotes non unguuntur in palma, quia semel fuerunt inuncti in susceptione ordinis sacerdotalis, sed in superiori versa parte manus. *ibid. n. 19.*

25. Non est necessario unguendum utrumque organum unius sensus, exempli gratia uterque oculus, vel utraque manus, &c. quia significatio istius sacramenti satis salvatur per unctionem unius organi: ex præcepti tamen servanda est locorum consuetudo, quæ vim habet legis. *ibid. 21.*

Effectus Extremæ Unctionis

26. Multiplices sunt hujus sacramenti effectus. Primo abster-

abstergit reliquias peccatorum, id est, expellit habitudines & proclivitates ad malum. Secundo sublevat infirmum à corporali ægitudine, & sanitatem confert si animæ saluti expedierit. Tertio confert gratiam non solum sanctificantem, verum etiam delet peccata venialia, juvatque contra tentationes & dæmonis incurfus, qui eo præsertim tempore solent esse vehementes. Producit autem hos effectus in eo instanti in quo perficitur, id est, in ultima unctioe, ut patet ex dictis in aliis sacramentis. *Ibid. punct. 6. num. 1. & seq.*

27. Sacramentum extremæ unctiois iterari potest, cum non imprimat characterem. Circa ritus & cæremonias quibuscum deferenda est extrema unctio ad infirmum, standum est Rituali consuetudini, & legibus Episcoporum. Non est necesse ut administrans extremam unctioem habeat ministrum qui respondeat. *Ibid. num. 4. 5. & 6.*

28. Peccat Sacerdos administrando hoc sacramentum prætermittis orationibus, quæ ab Ecclesia in ipsius administratione præscribuntur, si non sit periculum in mora, aut proximum mortis periculum; nam tunc omittere poterit, & post peracta essentialia sacramenti supplere, si infirmus adhuc superstes sit: non licet tamen etiam in necessitate hoc sacramentum administrare non adhibitis verbis ab Ecclesia præscriptis. *Ibid. nu. 7. & seqq.*

A D D I T I O.

Quæres: An in periculo mortis religiosus possit sub rati-
habitione parochi conferre alicui ægroto seculari sacramen-
tum extremæ unctiois. Videtur, quod non, quia *clém. 1. de
priv.* infligit pœnam excommunicationis talibus, qui extre-
mam unctioem porrigunt sine licentia parochi. Resp. cum
Sot. in 4. d. 23. q. 2. art. 1. & Cajet. in summa v. excommunicatio,
eum posse conferre hoc sacramentum, eo quod non est verifi-
mile, Ecclesiam in tali casu velle infligere excommunicatio-
nem, Busæus.

Quæres, An extrema unctio possit conferri amentibus.
Resp. Perpetuo amentibus non posse conferri, quia illi sem-
per caruerunt usu rationis; si autem amentes sint per inter-
valla, ac petiverunt inungi, nec timetur irreverentia, possunt
inungi, imò etsi non petiverunt, modo ante amentiam con-
fessum, & communicaverint. Addit Nav. 22. n. 13 Anton.

Syl. & Palud. sufficere, ut ante amentiam, vel phrenesin, non fuerint in mortali peccato, eo quod de quolibet Christiano præsumendum sit, cum petere hoc sacramentum. Hæc Busæus.

Quæres, An præcepto divino, vel humano teneamur recipere hoc sacramentum extremæ unctionis. Resp. Joau. Major, & P. Sot. non teneri ex præcepto divino. Cajet. *in summa*, jure Ecclesiastico tantum. Sed probabilius D. Thom. Bonav. Rich. volunt esse consili, modo absit contemptus. Et ratio est quia si esset præceptum, extrema unctio tempore pestis adhibenda esset, quod videtur valde periculosum. Busæus.

Quæres, An peccet saltem venialiter, qui citra contemptum negligit illud recipere. Respons. Peccare venialiter si commode possit recipere, vel etiam si ab eo petatur, non velit recipere. Busæus.

Quæres, In quot corporis partibus sit facienda unctio. Resp. Florent. in 7. faciendam esse, in quinque organis sensuum, renibus, & pedibus, hæc enim solent esse principia & fontes peccatorum. Hæc Busæus.

Quæres, Quid si æger caret oculis ac manibus? Resp. cum S. Thom. partes vicinas inungendas esse, neque ideo falsa est forma, quia peccatum est in animo, vel voluntate, quæ potest habere affectum peccandi per hæc membra, si ea haberet. Hæc Busæus.

Votum.

Vide v. *Matrimonium, Religiosus, Apostata, Heres.*

1. Votum est voluntaria & deliberata promissio facta Deo de aliquo bono meliori. Ex hac definitione collige ad votum non sufficere propositum, neque semiplenam aduentiam & deliberationem; & consequenter amentem vel infantem, &c. invalidè vovere; quamquam sufficit deliberatio virtualis, quando votum est in se volitum, *tom. 2. circa secundum Decalogi præceptum, disp. 4. quæst. 2. punct. 1. n. 1. & seq.*

2. Præterea votum debet esse voluntarium; & ideo promissio per errorem vel dolum circa substantiam, vel causam finalem extorta, non habet vim voti, cum non adsit sufficiens voluntarium circa votum requisitum; quod nequit esse validum nisi volitum sit, saltem tacitè & implicite aut virtualiter. *Ibid. num. 6. & 7.*

3. Qui suscipit ordines sacros, & positivè respuit votum castitatis illis annexum, tenetur adhuc castitatem servare, non quidem ratione voti, sed ratione statuti Ecclesie quæ præcipit observantiam castitatis illi qui noluit vovete, illumque inhabilem facit ad matrimonium. *Ibid. n. 8.* Ut hæc clariora fiant, adverte:

4. Ex voto facto absque animo vovendi non oritur obligatio, cum votum ita emissum non sit verum votum. Item ex voto facto animo vovendi, sed non se obligandi, non oritur ex vi voti obligatio, sed oriri potest vel ratione statuti Ecclesie, vel scandali. Item non oritur obligatio ex voto facto animo vovendi, sed absque expressa vel tacita intentione se obligandi, unde qui ignorat votum obligare, vel credit non obligare, non obligatur ad votum servandum: at ex voto facto animo vovendi & se obligandi, sed absque intentione adimplendi oritur obligatio ex vi voti, quia intentio non adimplendi votum, non tollit obligationem voti, seu promissionis quæ ex ipso voto vel promissione naturaliter sequitur. Adverte tamen votum invalidum defectu voluntatis vovendi, vel alterius causæ fieri validum per ratificationem, modo ratificans sciat aut credat votum quod ratificat, esse invalidum. *Ibid. num. 1. & seq.*

5. Peccat venialiter qui fictè vovet absque animo vovendi & se obligandi, mortaliter verò peccat, qui votum cum animo non adimplendi emittit. *Ibid. num. 13.*

6. Vota facta tam Sanctis, quàm Prælati Ecclesie, semper habeat respectum ad Deum, & illi soli fiunt; id est vovemus Deo nos facturos illud quod Sanctis promittimus. *Ibid. n. 17.*

7. Materia voti debet esse de meliori bono, (hinc tamen non sequitur debere esse de optimo) quam sit ejus oppositum; unde qui vovet jejunium, validè vovet, quia licet jejunium non sit optimum inter omnes actus virtutum, est tamen melius quàm ejus oppositum, id est, quàm non jejunare: votum autem factum de eo, cujus oppositum est melius, non obligat. Item, votum factum de rebus quæ repugnant consilio, nisi varientur circumstantiæ, invalidum est. Item non valet votum de his suscipiendis, quæ valde implicent mentem rebus terrenis; nam hæc non sunt meliora quàm eorum opposita. *Ibid. n. 18. & seq.*

8. Possumus vovete opera ad quæ tenemur ex alio præcepto; votumque horum operum ex alio præcepto debitorum novam obligationem inducit. *Ib. n. 23.*

9. Vo-

9. Votum obediendi Prælato in omnibus, vel non recitandi coronam nisi genibus flexis, vel non faciendi elemosynam minorem decem aureis, vel non acceptandi quantum est ex sua parte Episcopatum, vel aliud publicum officium, validum est: sicut & votum non petendi juramenti, vel voti dispensationem, ut melius quis animæ suæ consulat, tenet, non poterit tamen impedire, si voveat (*ut si leserit, ex gr. non possit ab alio, quàm à Summo Pontifice absolvi.*) quin Episcopus ad hoc possit eum absolvere, cum hujusmodi votum videatur de re impossibili. Non est tamen validum votum castitatis religionis, vel non nubendi factum ab eo, cui ob incontinentiam salubrius est matrimonium. *ib. n. 24. & seq.*

10. Vovens se non amplius lufurum sub pœna, quod si luserit, teneatur adire Romam ut absolvatur à Papa, adhuc poterit absolvi ab Episcopo, ut patet ex allata ratione. *Ibid. n. 30.*

11. Votum multiplex est; aliud est reale, aliud personale, aliud mixtum, aliud conditionale, aliud absolutum; aliud simplex, quod consistit in nuda promissione; aliud solemne, quod consistit in actuali quadam dedicatione & traditione proprii corporis & libertatis acceptata ab eo qui vicem Dei tenet, cum quadam solemnitate, qualitate ac circumstantiis approbata ab Ecclesia. *Ibid. punct. 2. n. 1.*

12. Votum factum sub conditione necessaria, aut honesta, contingente (non autem sub conditione quæ est contra substantiam voti aut rei quæ voto promittitur, aut sub conditione impossibili, aut turpi,) validum est. Quando votum sub pluribus conditionibus copulativè ommissum est, non obligat nisi adimpleræ sint omnes conditiones copulativè positæ. Item vovens aliquid sub conditione futura, non potest quidquam facere, quo se reddat ineptum ad voti executionem secuta conditione, modo conditio sit possibilis, & moraliter reddatur eventura, & modo conditio non pendeat à voluntate voventis. Item vovens sub conditione tenetur votum adimplere, si per ipsum stet, ne conditio adimpleatur, nisi pendeat ab ipsius libera voluntate. Item promittens certam elemosynam alicui, si Deus eum præservet ab aliquo peccato, tenetur ad elemosynam, si spontè & scienter peccet, ne ad illam teneatur. *Ibid. n. 3. & seq.*

13. Votum factum ex metu gravi illato à causa intrinseca, vel ab extrinseca, non ad extorquendum votum, sed ad alium finem, validum est, & obligat. At votum factum ex metu gra-

vi injustè incusso à causa extrinseca ad hoc, invalidum est, saltem jure Ecclesiastico, modo vovens cognoverit metum sibi incuti ad extorquendum votum. *Ibid punct 3 n. 5 & seq.*

14 Nullum est votum professionis à femina emissum ob timorem patris minantis graves injurias, etiam citra mortem aut exilium. Item suscipiens metu gravi ordines sacros, non tenetur voto castitatis eis annexo. *Ib. n. 3 & 9.*

15. Metus qui facit votum invalidum, sufficit etiam ad excusandum voventem à peccato. Quòd si dubitetur an factum fuerit votum per metum gravem, illud erit adimplendum: secus si constet factum fuisse ex metu gravi, etiam si juramento firmatum fuisset. *Ibid. num. 10 11. & 12.*

16 Votum factum per errorem aut dolum versantem circa substantiam & rem promissam, non obligat; quamobrem vovens adire limina Apostolorum, quæ credit non longè distare, non tenetur ad votum, si ea longius distent quam ipse putaret; & qui credit se profiteri in una religione, cum profiteatur in alia, invalidè proficitur. *Ibid. §. 2. num. 2. & seq.*

17. Votum simplex (non solemne) factum per errorem & dolum circa causam finalem & motivam, non est validum. Unde vovens eleemosynam eo quod falsò credat se institutum esse heredem, non tenetur ad eleemosynam errore cognito. Item puella, quæ vovit religionem eo quod falsò putaret aperiendos esse proprio sponso impudicos tactus cum alio adolescente habitos, non tenetur votum servare. Item qui vovit jejunium, quia credebatur suum filium absentem ægrotare, non tenetur jejunare si tempore voti filius jam mortuus erat vel non ægrotabat. *Ib. num. 5. 6. 7. 8. & 9.*

18 Cessante causa finali voti vel juramenti, cessat etiam ipsius obligatio; secus dicendum, si causa tantum impulsiva cesset; quia ea cessante votum adhuc fuisset emissum. Quòd si dubitetur an causa voti finalis cessarit, votum erit servandum. *Ibid. nu. 10 11. & 12.*

19. Vovens tradere eleemosynam alicui ex motivo paupertatis, sed libentius eam vovit, eo quod credat illum probum esse, tenetur votum servare, quamvis is sit improbus. Imò tenebitur hic ad votum, etiam si ita habitualiter dispositus esset, vel eleemosynam non promississet cognita ipsius improbitate; secus tamen dicendum foret, si probitas quæ non subsistit, fuit causa finalis, & non impulsiva voti. Causa autem voti cognoscitur finalis vel impulsiva ex affectu quo quis movetur ad vovendum. *Ibid. n. 14. & seq.* Ma-

Materia voti.

20. Opus malum non potest esse materia voti, consequenter si votum fiat de re mala, invalidum est, utpote Deo in gratum tale est votum de re à superiore prohibita. *Ibid. punct. §. 1. num. 1. & 2.*

21. Valet votum ab eo omissum, qui ex amore continentiae vovet se non amplius peccaturum, nisi cum tali femina; cum hoc votum non sit de re mala, sed bona, scilicet abstinendi ab aliis feminis: at votum de immoderatis macerationibus invalidum est, quando conjunctæ sunt cum periculo mortis, aut alicujus morbi, secus dicendum de voto jejunandi toto anno etiam diebus Dominicis. *Ibid. num. 3. 5 & 6.*

22. Vovens opus malum vel bonum ad malum finem, peccat duplici peccato mortali, si materia & finis est mortalis. *Ibid. n. 9.*

23. Votum de re indifferente, seu de re quæ non habet rationem boni vel mali, non est validum: tale est votum quod quis vovit non abscindere ungues die Sabbati in honorem B. Virginis. Potest tamen res indifferens esse materia voti, quando adest bonus finis, si ea materia inserviat ad bonum finem consequendum, & si honestus finis tempore voti non cessaverit. Quod si vovens dubitet, an materia promissa sit indifferens, vel bona, tenetur votum adimplere. *Ibid. §. 2. num. 1. & seq.*

24. Votum rei bonæ factum ob finem indifferentem, aut ad obtinendum bona temporalia, validum est, modo non vitetur ex alia circumstantia. Non valet autem votum, si ejus materia ab initio erat indifferens, nec vovens sibi honestum finem constituit. Secus, si vovens intendit adimplere votum, quando materia non erit amplius indifferens, vel impossibilis. *Ibid. n. 6. 7 & 9.*

25. Qui vovit quotidie Missam audire dum existit in mari, in carcere, vel in excommunicatione, tenebitur illam audire data opportunitate. *Ibid. n. 10.*

26. Materia quæ vovetur, debet esse in potestate voventis; propterea votum de non moriendo non est validum, cum nobis moriendum sit, velimus, nolimus. Si verò materia voti partim sit possibilis, partim impossibilis: partim bona, partim indifferens, &c. adimplenda est possibilis, bona, &c. quæ sepa-

rari potest à parte indifferenti, impossibili & turpi. Quamobrem vovens ædificare totam Ecclesiam, si ob inopiam non possit totam ædificare, tenetur ad partem. Item vovens adire Romam genibus flexis, quod illi est impossibile, tenetur adire eo meliori modo quo potest. Item si quis non possit perficere pedestrem peregrinationem, quam vovit, tenebitur eam equitando perficere, nisi aliter de voventis intentione colligatur. *Ibid. §. 3. num. 1. 2. & §. 4. n. 3. 4. & 7.*

27. Votum de nunquam peccando mortaliter & venialiter, vel adhibendi specialem diligentiam ad evitanda omnia peccata, videtur validum. Et qui vovet se nihil coctum tali die comesturum, & præterea vovet alia die se nihil præter panem sumpturum, tenetur utrumque votum adimplere, si tempore secundi voti memor erat prioris emissi. *Ibid. §. 3. nu. 4. & seq.*

28. Emittens duo vota impossibilia eodem tempore adimplenda, invalidè vovet: secus, si diverso tempore sint adimplenda. *Ibid. n. 8.*

29. Votum factum sub forma disjunctiva, cujus una pars est apta materia voti, altera verò non, invalidum est, consequenter votum tradendi eleemosynam, aut furandi, invalidum est. Valet tamen votum disjunctivum de re, quæ tempore voti erat ipsius apta materia, licet postea una pars fiat inepta; & heres tenetur adimplere votum reale defuncti, qui votum disjunctivum emiserat, cujus una pars erat realis, altera personalis. *Ibid. §. 1. n. 1. 2. 3. 4. & 5.*

30. Promissio de re aliqua contra prius votum validum, est invalida, quia est promissio de re illicita quæ non obligat. Ideo qui vovit castitatem, & postea promittit alteri matrimonium, invalidè promittit. *Ib. §. 6. n. 1.*

31. Vovens tenetur quam primum mortaliter potest votum adimplere, si tempus ipse non determinavit, vel non est legitime impeditus: unde qui vovit ingredi religionem, & nullum sibi præscripsit tempus, potest ingressum differre donec aptus sit ad labores religionis. Potest quoque differri votum usque ad tempus, quo credit vovens se illud majori cum devotione adimpleturum, si nullum sibi designavit tempus; si verò designavit, tenetur adimplere tempore sibi præscripto. Quod si illud non adimplevit tempore præscripto, adhuc tenetur vovens adimplere elapso termino si votum factum est absolute & simpliciter; secus dicendum, si votum factum est in honorem & devotionem illius temporis principaliter seu dependen-

denter à tempore. Ex hac doctrina collige eum qui vovit singulis hebdomadis Adventus confiteri peccata sua, non teneri supplere confessiones, si eas aliquando omisit. Item vovens jejunare in vigilia proxima talis sancti, non tenetur ad jejunium ejusdem vigiliæ anni futuri si hoc anno non jejunavit. Similiter qui non potest votum adimplere præfixo tempore, satisfacit anticipando, si terminus fuit præfixus ne ultra differretur voti executio: secus, si votum factum fuit principaliter in honorem talis temporis. *Ibid. punct. 5. § 1. num. 1. & seq.*

32. Petes, utrum obligatio voti transeat ad heredes, seu an heres teneatur adimplere vota defuncti? Resp. heredem non teneri persolvere vota personalia, quæ defunctus non adimplevit; tenetur tamen solvere vota realia postquam hereditatem adit, salva legitima portione, & modo non excedant vires hereditatis. Idem quoque militat, quando plures heredes existunt; his enim incumbit ad ratam persolvere vota defuncti realia.

Monasterium vel alius heres succedens alicui qui professionem fecit in approbata religione, non tenetur solvere illius profitentis vota, nisi forè hæc vota fuerint acceptata ab eo, in cujus favorem facta sunt; at qui jure hereditario non successit ante professionem illius cujus est heres, tenetur vota religiosi realia persolvere, modo ejus Superior illa vota non irritaverit. *Ibid. §. 2. n. 3. 4. 7. 8. 9. & 11.*

33. Heres tenetur votum mixtum quoad partem realem persolvere, si votum est æqualiter reale & personale, quia heres ad eundem hereditatem, censetur inire contractum solvendi omnia debita realia defuncti, cujus personam quoad hoc representat. Quod si bona defuncti non sufficiant ad satisfaciendum omnibus, heres tenebitur persolvere votum de meliori bono, si illud cognoscat, aliter tenebitur primum votum persolvere. Et si heredi non constet quodnam votum magis obliget, dabitur heredi optio: sunt tamen vota præferenda legitatis, non verò debitis ex iustitia. Si defunctus duabus Ecclesiis voverit duas res æquales, sed diversi valoris, heres poterit pretiosiores tradere cui voluerit, nisi aliter constet de voventis mente. *Ibid. num. 10. 13. & seq.*

34. Heres census de voto realia defuncto emisso, sed dubius an illud adimpleverit, tenetur illud adimplere, quia possessio stat pro voto & dubitatur de ipsius executione. *Ib. num. 17.*

35. Votum parentum offerentium infantes religioni, non obli-

Obligat infantes, nisi illud ipsi ratificaverint, quia in iis quæ pertinent ad vitæ statum, quilibet est sui juris. *Ibid. n. 18.*

36. Successor non obligatur vi voti ad servandum votum à communitate factum, nisi votum à singulis fiat vel acceptetur, aut nisi interveniat consensus Episcopi. Item donatarius in nullo casu tenetur loco donantis vota persolvere, quamvis donatarius sciat ipsum voventem per hanc donationem reddi impotentem ad voti satisfactionem, *Ibid. n. 20. & 21.*

37. Voventis adhuc videbitur obligandus ad vota realia, non vero personalia adimplenda, si post mortem ad vitam revocetur. *Ib. n. 22.*

38. Voventis si fiat impotens ad votum personale adimplendum, non tenetur per alium satisfacere; secus dicendum de voto reali, nam qui non potest illud adimplere per seipsum, tenetur adimplere per alium: quare voventis tantam pecuniam in elemosynam, satisfacit, si ea elemosyna nomine suo ab alio erogetur; votum tamen non censetur adimplerum, si supradicta elemosyna ab alio fiat vovente invito. *Ibid. §. 3. num. 2. & seq.*

39. Votum mixtum quoad partem personalem, non potest per alium adimpleri; hinc fit ut is qui non potest perficere peregrinationem Lauretanam quam voverat, non teneatur in elemosynam tradere sumptus, quos ipse in itinere fecisset. Item qui non potest votum adimplere, non tenetur votum in aliud quod præstare posset, commutare. *Ibid. num. 6. 7 & 9.*

40. Violatio voti ex suo genere est peccatum mortale, nisi parvitas materiæ excuset. Cognoscitur autem materia voti sufficiens ad peccatum mortale, vel ad veniale tantum, ex magno vel exiguo honore qui ex voti adimplitione redundat in Deum, & ex comparatione ad legem & ad alia præcepta; unde non peccat mortaliter ob levitatem materiæ, qui parum vini semel bibit contra votum non bibendi vinum. *Ibid. §. num. 3. 5. & 6.*

41. Non adimplens votum in materia gravi factum cum intentione obligandi se tantum sub veniali, venialiter tantum peccabit. Hoc idem valet respectu illius qui generaliter proposuit obligare se solum sub veniali in votis, & hoc propositum numquam mutavit. *Ibid. num. 7 & 8.*

42. Qui dubitat an votum emisit, non peccat illud non adimplendo; quia hoc est dubium juris, id est voti, quod est lex quædam privata: quamobrem qui dubitat an voverit casti-

tatem absolutam, vel tantum abstinence à conjugio, tenetur abstinere à conjugio tantum *Ibid. n. 9. & 10.*

43. Quando materia voti est debita ex alio præcepto, qui illam violat, duo saltem peccata committit, *Ibid. n. 11.*

44. Vovens sufficienter votum adimplet, dum nihil cogitans de voto, illud adimplet. Item qui vovit invisere limina Apostolorum, satisfacit voto, si adiit Romam causa negotiorum, & limina invisit ea occasione. Similiter ille quem poenitet vovisse, non peccat mortaliter, nisi habeat intentionem omittendi rem promissam *Ibid. n. 12. & seq.*

45. Qui habet votum castitatis vel virginitatis, tenetur abstinere à matrimonio, peccatque si contrahat, si petat debitum vel consummet matrimonium. *Ibid. § 5. num. 1. & 2.*

46. Qui votum habet non nubendi, peccat nubendo, facit enim contra votum; contracto tamen matrimonio potest petere & reddere debitum, quia votum non nubendi, non æquivalet voto castitatis, sed solum importat negationem status matrimonialis; quæ ægatio cum sit facta impossibilis per matrimonium jam contractum, sequitur obstrictum eo voto posse licitè petere & reddere, etiam si causam habeat divortii. Adde non peccare fornicando, aliud enim est votum non nubendi, & aliud votum non fornicandi. *Ibidem num. 6.*

47. Qui vovit ingredi certam religionem, tenetur eam ingredi, quando in ea viget regularis observantia, licet tempore voti ea non servaretur. Itera qui vovit determinatam religionem, potest aliam æquè arctam ingredi. Item qui vovit mori in religione, censetur vovisse professionem & perseverantiam in ea. Item qui vovit aliquam certam religionem, ad quam non fuit admissus, liber est ab obligatione voti, modo per ipsum non stet ne recipiatur, & verè repulsam tulerit. Quod si ad religionem non fuit admissus ob imperitiam, tenetur acquisita scientia votum adimplere. Item tenetur scientiam addiscere, ut admittatur ad religionem, si tempore voti sciebat necessariam esse scientiam ut admitteretur. Qui autem vovit religionem in generali, tenetur aliam inquirere, si ad aliquam non admittatur; quamquam non tenetur omnia monasteria adire, ut recipiatur, sed satisfaciet adeundo diversa diversorum ordinum. Item qui vovit religionem ad quam credit se admittendum patefacto voto, tenetur illud manifestare. *Ib. §. 6. n. 3. 4. 7. 10. & seq.*

48. Fœmina quæ vovit religionem, non tenetur extra parricidiam

triam adire, si in patria ad eam non admittatur. *lb. n. 14.*

49. Qui vovit religionem ad quam in perpetuum non admittatur, potest matrimonium inire manendo in saeculo, si credat fore ut nunquam admittatur, nisi forte principaliter voverit castitatem. Item qui post votum religionis matrimonium contraxit, tenetur ante illius consummationem religionem ingredi. Similiter qui vovit religionem in genere antequam ingrederetur, & profiteretur, non tenebitur aliam inquire, si ab ea in qua professionem emisit, expellatur. Item qui vovit strictiorem religionem, & nihilominus professus est in laxiori, quamvis graviter peccet ratione professionis istius in laxiori, tamen si ab ea ejiciatur, non tenetur strictiorem ingredi. *lb. n. 18 & seq.*

50. Qui simpliciter vovit religionem sine intentione profitendi in ea, satisfecit, si postquam bona fide est ingressus, statim ante professionem exeat. Quod si non constet de voventis intentione, praesumendum est vovisse solum ingressum in religionem, non vero professionem. *Ibid. num. 22. & 23.*

51. Professus, propter incorrigibilitatem ejectus, tenetur extra monasterium paupertatem & castitatem servare ratione voti solemnitis. *Ibid. n. 26. & 27.*

52. In explicacione voti si non constet de voventis intentione, attendi debent verba voventis, & explicari secundum communem sensum; hinc fit, ut qui vovit non bibere vinum, possit bibere cervisiam, quia cervisia verè non venit nomine vini quamvis inebriet; & qui vovit jejunare quolibet die Sababari, tenetur jejunare quamvis in eum diem incidat dies Natalis Domini, modò vovens hunc diem non exceperit. Praeterea votum strictè explicari debet servata verborum proprietate: propterea qui vovit non bibere vinum, potest sumere utramque ablutionem in Missa. Et qui aliquid vovit modo indeterminato, potest eliger e quod minus est. Et qui vovit jejunare non definiens dies, satisfacit si uno die jejunet: si vovit jejunare pluribus, satisfaciet jejunando duobus diebus. Et qui vovit peregrinationem, potest equitando satisfacere. *Ibid. punct. 6 n. 1. & seq.*

53. Denique quando dubitatur de intentione voventis, votum explicandum est ad modum legis divinae vel humanae; hinc sequitur ut qui vovit audire Missam, vel recitare officium debeat ea cum attentione praestare; & qui vovit abstinentiam à carnibus, teneatur etiam abstinere à jure, seu brodio. Item

qui vovit jejunare toto aliquo mense, non teneatur jejunare diebus Dominicis in eo mense contentis, nisi hoc expresse intendit. Item qui vovit tradere calicem Ecclesie, quem emit, tenetur adhuc alium tradere, si primus voventi antea traditionem fuit surreptus, quia non vovit individuum, sed speciem, quæ non corrumpitur destructo uno individuo. *Ibid. num. 21. 22. 23. 25. & 30.*

54. Petes, an obligatio voti tollatur cessatione causæ, aut notabili mutatione superveniente? Respond. obligatio voti cessat sublata causa finali propter quam factum fuit votum. Item cessat superveniente notabili impedimento, quo cognito vovens non vovisset. Item votum non obligat quando servari non potest sine magno damno vel vitæ periculo; aut si tempore adimplentionis voti, materia voti facta est illicita, impeditiva majoris boni, vel indifferens: at non cessat obligatio voti vel juramenti ob supervenientem mutationem, quæ si cognita fuisset à principio à vovente, adhuc vovisset vel jurasset. *Ibid. punct. 7 §. 1. n. 1. 2. 3. 5. & 7.*

55. Obligatio voti tolliturne irritatione? Resp. omnia illorum vota irritari posse, qui subjecti sunt alteri, vel in omnibus, vel saltem quoad id quod est materia voti: Papam verò posse irritare tantum ea vota, quæ ipsius administrationi obesse possunt; unde non potest irritare votum illius, qui vovit carnis suæ macerationem, neque potest dispensare in omnibus votis clericorum, sed solum in iis, in quibus clericus à Summi Pontificis arbitrio pendet. Et quod dictum est de Pontifice, dicendum est a fortiori de Episcopo. Potest tamen Papa irritare vota religiosorum, quæ possunt irritari à suis Prælatiis. *Ibid. §. 2. n. 1. & seq.*

56. Vota servorum sive facta sint ante servitutem, sive tempore servitutis, possunt à domino, etiam in viis servis, irritari, seu potius suspendi, si ipsi domino præjudicant; sicut & heri possunt etiam vota suorum famulorum obsequio ipsis debito præjudicantia suspendere; & mariti vota uxorum, quæ impediunt domus gubernationem & actum matrimonialem irritare; excipe tamen ea quæ uxores emiserunt adimplenda post mortem maritorum. Adde maritum posse adhuc valde vota uxoris irritare, etiam si emissa sint de ipsius mariti licentia. At uxor potest ea solum vota mariti irritare, quæ sibi præjudicant. *Ib. n. 7. & seq.*

57. Omnia vota realia, personalia, vel mixta filiorum impuberum

berum possunt irritari à patre, curatore, vel habente ipsorum curam, saltem intra tempus impubertatis. Imò possunt filiorum impuberum vota irritari etiam acquisita pubertate, modò impubes jam pubes factus illa non ratificaverit. Quod verò attinet ad vota filiorum puberum, dicendum patrem non posse irritare vota personalia (nisi dubitetur an emissa sint ante vel post pubertatem) neque etiam realia, quæ à filis relata sunt in tempus quo erunt sui juris. *Ibid. num. 18. 19. 21.*

§ 22.

58. Non valet irritatio voti realis à filio emissi, facta ab eo, qui credebatur voventis pater: at curator regulariter potest irritare vota realia & mixta minorum puberum; quamvis ea sint juramento confirmata quamdiu minor est. *Ibid. num. 23.*

§ 25.

59. Omnia religiosorum vota, excepto voto arctioris religionis, irritari possunt à Prælato, seu ab iis qui vices superiorum gerunt, modò generalem facultatem & jurisdictionem habeant. Nec refert quod ipsi in religiosorum vota consenserint, quamquam peccabunt, si hoc faciant absque iusta causa. Vota novitiorum non possunt irritare, sed tantum suspendere. *Ibid. nu. 26. & seq.*

60. Religiosus potest ea vovere sine licentia sui Superioris, quæ non repugnant regulæ, vel Superioris præcepto; & idem dicendum de commutatione. *Ibid. n. 34.*

61. Potes, utrum obligatio voti tollatur per commutationem, & quinam possint vota commutare? Quilibet potest vota sua commutare inevidenter melius; melius autem in præsentia materia est illud, quod omnibus consideratis est Deo gratius; ideo qui vovit aliquid alicui Ecclesiæ, potest tradere Ecclesiæ aliquid melius, relicto primo voto, nisi fortè jam fuerit acceptatum votum à prima Ecclesiâ. Præterea votum reale potest ex iusta causa commutari in personale, si sit magis gratum Deo: imò probabile est voventem posse sua vota propria auctoritate commutare inevidenter æquale *Ib. §. 3. n. 3. 5. & seq.*

62. Qui potest in votis dispensare, potest etiam ea commutare, quia commutatio est quid minus contentum in potestate dispensandi: sufficitque si commutatio quæ fit per privilegium, fiat in minus, modò adsit iusta & rationalis causa. *Ibid. n. 10. & 11.*

63. Facultas dispensandi vel commutandi vota alicui con-

cessa, extenditur etiam ad vota post concessionem facultatis facta; non extenditur tamen ad vota reservata Papæ, etiam tempore Jubilæi, nisi hoc exprimatur. *Ib. n. 12. & 13.*

64. Qui voluntariè vel ex oblivione tempore Jubilæi non curavit commutari vota quæ habebat, probabilius est non posse transacto eo tempore à simplici Confessario eorum dispensationem vel commutationem obtinere: sunt tamen qui velint Confessarium posse adhibito prudenti arbitrio tempore Jubilæi validè commutare vota illius qui expresse non meminuit numeri votorum, sed solum recordatus est talis objecti; aut si Confessarius tempore habili, seu Jubilæi, vel indultu inchoavit causam, posse illam transacto Jubilæi tempore absolvi, seu dispensare vel commutare, modo votens consecutus sit Jubilæum. Adverte tamen eum qui tempore Jubilæi omnimodam voti commutationem non obtinuit, peccare non servando interim votum prius emissum, *Ibid. num. 14. & 15.*

65. Non reviviscunt vota tempore Jubilæi commutata, quamvis qui eorum commutationem obtinuit, non præstet ea quæ sunt ad Jubilæi consecutionem necessaria. *Ibid. num. 13.*

66. Votum in quod præcedens fuit commutatum, potest multoties commutari, factaque commutatione voti liberum est voventi prius votum servare, tenetur tamen, qui voti commutationem obtinuit, prius votum servare, si illud primum de novo ratificet. Idem militat in commutatione voti in minus, si qui eam obtinuit, illi postea cessit, eamque noluit servare. Item qui commutationem obtinuit prioris voti, & de novo vovit priorem materiam, tenetur utrumque votum servare, nisi aliter ipse intenderit. *Ib. n. 19. & seq.*

67. Potestatem dispensandi in votis, seu nomine Dei condonandi obligationem voti quam voventis erga Deum contraxerat vivendo, habent Prælati jurisdictionem habentes in foro externo, & Episcopi respectu suorum subditorum etiam extra propriam dioccesim; modo vota non sint Papæ reservata, aut non sint vota Catechumenorum: hocque fiat ex iusta causa, & votum non sit factum in favorem tertii, ab eoque acceptatum. Archiepiscopus quoque potest dispensare in votis suorum Suffraganeorum *Ib. num. 13. 4. 7. & 8.*

68. In votis religiosorum exemptorum dispensare possunt illi omnes, qui sunt capaces potestatis dispensandi, de licentia tamen Superioris eorumdem religiosorum, & in his omnibus

in quibus ipse Superior dispensare potest. *Ibid. num. 9. & 10.*

69. Vota reservata Papæ, in quibus Episcopus non potest dispensare, sunt quinque; votum castitatis perpetuæ, votum religionis approbatæ, votum peregrinationis ad limina Apostolorum, aut ad S. Jacobum Compostellanum, aut votum in terram sanctam. *Ibid. num. 11.*

70. In generali concessione dispensandi in votis, non comprehenditur facultas dispensandi in huiusmodi votis Papæ reservatis. Quod si Papa concedat facultatem dispensandi in tribus votis minoribus peregrinationis, non censetur facultatem concedere dispensandi in maioribus, castitatis scilicet & religionis, quamquam potest aliquando Episcopus in voto castitatis dispensare, quando imminet grave periculum expectando dispensationem Papæ vel Legati; & quando votum castitatis per metum etiam levem emissum est; item quando votum est conditionale sub conditione de futuro, modo conditio nondum sit adimpleta. *Ib. n. 12. 13. 15. & 17.*

71. Habentes facultatem commutandi votum, possunt etiam commutare poenam, quam votens incurrit ob fractionem & violationem voti. *Ibid. num. 18.*

72. Votum non est reservatum eo quod votens intenderit illud suum votum Papæ reservare; sicut neque votum emissum de materia reservata remanet reservatum, si votens tempore voti habuit intentionem obligandi se sub veniali tantum quia hoc non censetur votum perfectum. *Ib. n. 19. & 20.*

73. Papa potest aliquando dispensare in voto solemni castitatis & religionis ex justa causa; quia potest dispensare in voto simplici castitatis; ergo potest etiam in solemni, cum solemnitas dependeat à Constitutione Ecclesiæ. *Ibidem numero 22.*

74. Qui petit dispensationem voti simplicis castitatis vel religionis quam Papa commisit Confessario, potestne adhuc ab eo Confessario dispensari? Potest, quamvis ante dispensationis consecutionem multoties repetierit idem votum. *Ibid. num. 23.*

75. Parochi, aut alii Sacerdotes non possunt in votis dispensare, nisi speciale privilegium habeant; item neque Abbatissæ in votis monialium. *Ibid. n. 26. & 29.*

76. Prælati vel alii habens facultatem generalem dispensandi, potest secum dispensare, & alieri facultatem dare, qui secum dispense. Superior censetur cum eo dispensare,

quem ad aliquem actum admittit, sciens ipsum habere impedimentum ad talem actum *Ibid.* 31. & 35.

A D D I T I O.

De voto D. Thom cum Cajet. 2. 2. *quest.* 88. *Sot.* *1. 1. 7. 2.* Azor. *l. 11. art. cap. 13* fuisse Val. *1. 2. dist. 6. quest. 6.* Theologi *in 4 dist. 38.* Lopez *p. 1. à c. 43.* Nav. *c. 12. à n. 24.* Coron. *3. p. 69.* Tol *l. 4. c. 17. 8.*

In dubio an voveris, vel an, cum vovisti, compos esset mentis, votum servandum est, vel petenda dispensatio. Azor. *l. 11. c. 15. q. 2.* cum Archid. Ang. & Syl *Mod. l. 1. c. 13 §. 1.* Lopez *c. 46. col. pen.* Graff *l. 2. c. 3. n. 3. ex Sot. l. 7. q. 3. col. 2.*

Ob malum finem facta vota non valent. Cajet. 2. 2. 9. 88. 4. 2.

Votum parentum de filiis, istos non obligat, nisi se obligent ipsi approbando. Vid. Syl *l. c. n. 11.* Graff *l. c. c. 26. n. 8.*

De votis rerum minimarum Graff *l. c. c. 23.*

Votum de nunquam peccando, non obligat, quia est de impossibili, secus si fiat de non peccando mortaliter. Navar. *n. 65.* Azor. *c. 13. q. 4.* Sot. *l. c. qu. 1. art. concl. 3.*

Votum de impossibili non obligat, et si postea fiat possibile.

In voto servandum possibile, & honestum, omisso impossibili, & turpi.

De irratione voti v. Azor. *c. 17.* Lopez. *l. c. c. 47. 48.* Nav. *à n. 63.* De dispensatione, & commutatione, Sot. 4. Coron. *l. 6.* Syl *votum. 4.*

Commutare votum, est materiam mutare, quæ si melior sit, ipse vovens mutare potest, si æquivalens, vel inferior, mutatio ad prælatum & Episcopum spectat, sed requiritur justa causa.

Dispensare, est relaxare voti obligationem. Prælati & Episcopi, iusta de causa, subditorum vota relaxare possunt, exceptis votis simplicis religionis, castitatis perpetuæ, peregrinationis S. Jacobi, Jerusalem, & SS. Petri & Pauli, si sint absoluta, nam in pœnalibus, & conditionalibus dispensat Episcopus. Qui votum fregit, à peccato fracti voti à Confessione absolvi potest, sed post absolutionem remanet voti obligatio.

Quæres, De votis servorum & mancipiorum. Resp. de communi sententia DD. servos non posse vovere ea, quæ sunt in præjudicium dominorum suorum, possunt tamen vovere, quæ non impediunt corporale ipsorum obsequium, si au.

si autem sub conditione voveant, ut se post libertatem receptam ingressuros religionem, votum tenet, & libertate donati, tenentur ingredi. Busæus.

Quæres, Utrum votum ante annos pubertatis factum, possit à parente post 10. annos irritari. Soto quidem putat, non posse, eo quod potestas irritandi, quæ erat in patre, expiravit. Resp. Busæus: Si pater ante annos pubertatis intellexit esse factum votum, & in illud consenserit, certum est, ab eo non posse irritari. Si autem non cognovit ante illos annos, filius autem post illos annos confirmavit suum votum, non potest etiã irritari à patre, quia idem est, ac si tunc voveret, si autem non confirmavit, & mallet se non vovisse, potest à patre irritari. Per accidens autem est, quod non fuerit ante irritatum, quia vid. parens illud non cognovit. Ita manet votum vere impuberis, & irritabile. Hæc Busæus.

Quæres, An post commutationem factam liceat uti priori voto. Resp. quod sic, quia commutatio non est facta nisi in favorem voventis. Busæus.

Quæres, Quæ causa requiratur in commutatione voti. Resp. Si votum commutatur in bonum majus, requiri magnam causam, quia miscetur dispensatio; si vero in bonum melius, nulla requiritur. Si vero in æquale, requiritur aliqua causa, v. g. difficultas operis, & executionis, vel levitas vovendi, ut docet Cajet. & Panormitan. Hæc Busæus.

Quæres, Num votum factum in favorem alicujus personæ, vel Ecclesiæ, possit relaxari sine ipsius consensu. Resp. Si votum, seu promissio illa accepta sit ab Ecclesia v. g. de offerendo calice aureo, non posse relaxari sine consensu Ecclesiæ, quia illa relaxatio cederet in præjudicium tertii. Si vero non sit acceptata, poterit relaxari sine ejus consensu, ut docet Cajet. Hæc Busæus.

ADDITIO.

Ususfructus, Vjus.

Ususfructuarius potest vendere solam, quantum opus est, ad solvendam vecturam rei longè distantis necessariæ. Quidam tamen dicunt, posse vendere arbores cæduas, fructiferas.

ras vero nec incidere posse. De usufructu Mol. d. 7. 8. 9. vid. Mol. vers. eod. n. 1.

Usufructuarius non tenetur ad expensas magnas pro rerum conservatione, vel defensione, sed potest repetere à proprietario. Quidam tamen ajunt, si sit legatus usufructus omnium bonorum, teneri ad expensas etiam magnas proficienda re Sylv. n. 9. Mol. l. c. col. 3. tenetur tamen ad expensas exiguas ad rem, qua fruitur, reficiendum, Mol. ibid.

Tenetur solvere rei tributum, & collectas, & onera, nisi essent tanta, quòd legatum redderetur inutile, ad onera vero pro habendo jure fructuum, tenetur proprietorius, vid. Mol. col. ult. Sylv. l. c.

Non tenetur solvere debita, sed heres, qui ea solvet de proprietate, & usufructu, is enim intelligitur deducto aë alieno, si tamen ille esset usufructuarius non omnium bonorum, sed rei certæ, non tenetur de ea re dare ad solvenda debita, Sylv. l. c. §. quartus. dicit bonorum omnium usufructuarium aë alienum solvere debere. Fum. l. c. n. 5.

Fructus maturi tempore mortis usufructuarii ad proprietarium pertinent, Mol. dist. 7. col. 1. Inst. de ver. div. §. in vero.

Si usufructuarius amittat civitatem, succedit ei pater, & heres, dum ille vivit, Sylv. l. c. Ang. eod. n. 29.

Perit usufructus per non usum decem annorum, inter præsentis, & viginti inter absentes, Mol. d. 70. col. 2. Sylv. l. c. fi.

Usurarius tenetur ad expensas, quòd si proprietorius participet rei commodo, ipse solus tenetur.

Usura, Usurarius.

Vide v. Cambium, Censur, Musuum, Societas.

1. Usura est lucrum immediatè proveniens ex mutuo. Usura alia est realis, quæ contingit quando intervenit pactum saltem implicitum reddendi aliquid supra sortem; alia mentalis, ut quando mutuans intendit lucrum ex mutuo recipere, quamvis nullum pactum exterius apponat. Præterea alia est expressa & formalis, alia virtualis & implicita. Hinc sequitur committi usuram mentalem ab eo qui sperat vel intendit lucrum immediatè ex mutuo tamquam sibi debitum.

bitum ex obligatione iustitiæ; hoc est, si speret vel intendat lucrum non ex liberalitate aut amicitia mutuatarii, sed tamquam pretium ex mutuo. Sequitur ulterius licitum esse sperare amicitiam ex mutuo, cum amicitia sit quid honestum, nec sit aliquid pecunia æstimabile; non est tamen licitum in mutuo deducere eam in pactum, hoc enim esset alteri obligationem imponere. *tom. 2. de contract. disp. 3. q. 3. punct. 2. num. 1. & seq.*

2. Non peccat peccato usuræ, qui pecuniam mutuat alteri indigenti, sperans illum gratum fore ac liberalem; secus dicendum de eo qui dat mutuo pecuniam Principi, sperans etiam minus principaliter lucrum ex mutuo tamquam pretium, & in recompensationem non gratuitam nec liberalem; estque graviter reprehendendus mutuator qui excitat mutuatarium ad aliquid sibi liberaliter tradendum in remunerationem mutui; hoc enim redolet labem usuræ. *ibid. num. 8. & seq.*

3. Usura adeo illicita est, ut qui eam licitam esse pertinaciter asseruerit, censeatur hæreticus. Prohibita est jure divino & Ecclesiastico, ut constat ex Concilio Viennensi. *ibid. num. 12.*

5. Quæres, An quælibet obligatio imposita mutuatario sit usura? Respond. omnem pactiõnem & conventionem, per quam imponitur mutuatario onus & obligatio quasi ex iustitia, ad quam mutuatarius alias non tenebatur, labem usuræ continere; quam ob causam usura ab eo committitur, qui tradit alteri mutuum cum pacto, ut præstet munus & officium à lingua, (v.g. alloqui Regem) vel ab obsequio, vel à manu. Item usura committitur ab eo, qui mutuat alteri cum pacto ut mutuatarius sibi quamvis digno vel alteri conferat aliquod officium vel privilegium, imponit enim obligationem pretio æstimabilem. Item usura est dare mutuo oleum, vel pecuniam cum pacto ut restituatur res diversæ rationis, aut vendatur vinum, vel triticum tempore messis pretio communi. Item non excusatur ab usura qui alteri mutuum dat ea conditione ut mutuatarius remutuare teneatur statim vel in futurum: non est tamen illicitum sibi vicissim mutuum dare, aut vicissim se obligare ad mutuandum; tunc enim contrahentes sunt pares in obligatione. Erit præterea usura, si quis mutuæ alteri cum pacto ut veniat ad suum molendinum vel apothecam, aut Medico, hoc pacto

sto ut teneatur curare & mederi, aut femina cum intentione vel pacto ut sui copiam faciat in pretium mutui: aut si quit (preciso tamen lucro cessante) mutuet alteri pecuniam, vel triticum cum pacto, ut illud sibi non restituat nisi tunc temporis quo plus valebit; nam ex contractu mutui obligatur mutuatarium ad dandum sibi lucrum supra sortem, incrementum scilicet valoris tritici aut pecunie. At non committit usuram qui mutuat cum pacto ut mutuatarium inest contractum pignoris vel hypothecae pro securitate mutui; neque qui mutuat cum pacto ut mutuatarium restituat quod sibi debetur ex iustitia; neque mutuat ad redimendam vexationem tam propriam quam alienam, aut ad obtinendam remissionem rancoris & odii; neque committit usuram is, qui suas merces credito vendit, ut plures attrahat emptores ad emendum, modo non excedat in iusto pretio. *ib. punct. 3. num. 1. & seq.*

6. Committitne usuram, qui mutuum dat alicui, ut tantumdem restituatur quando plus valebit? Non committit usuram si aequaliter dubitetur an res tempore solutionis sit plus vel minus valitura, & aequale periculum sit ascensus & descensus valoris rei; sic enim uterque contrahens aequalem subit sortem lucrandi & perdendi, & par est utriusque conditio. *ibid num. 20*

7. Consultius est in contractu mutui, imò etiam in omnibus aliis contractibus, ut cambio, censu, &c. solutionem facere juxta valorem, quem pecunia aut res habebat tempore contractus, sive valor decrescat, sive crescat; quia hoc pacto servatur aequalitas inter datum & acceptum, modo aliud in pactum non deducatur: unde non committitur usura ab eo qui mutuat alteri decem modios tritici valentes quinquaginta nummis aureis, cum pacto ut sibi restituantur duodecim cum dimidio, si tempore restitutionis pretium tritici ita decreverit, ut duodecim cum dimidio sint aequales illis decem in aestimatione. Item non committitur usura obligando mutuatarium ad restituendam pecuniam ejusdem materiae & formae; committeretur verò usura obligando ad restituendam pecuniam pretiosorem; non enim servaretur aequalitas. Denique non committitur usura ab eo, qui certam pecuniam quam timet in futurum minus valituram ob decretum Principis, mutuat cum pacto, ut sibi restituantur

restituatur idem valor & pretium quo æstimatur tempore mutui, *ibid. num. 21. 25. 28. & 29.*

8. Quæres, An mutuator possit aliquid accipere à mutuuario ratione damni emergentis, vel lucri cessantis? Resp. quod mutuator possit in principio contractus pacisci de aliquo lucro, seu pecunia sibi solvenda ratione damni emergentis præcisè causa mortui, vel ratione periculi damni. Imò mutuarius existens in mora solvendi, tenetur de damno emergente, etiam quando de illo nulla facta fuit mentio expressa in contractu mutui, modò tamen mutuator non consentiat in mora. Et hoc verum est etiam si mutuator elapso termino non petat solutionem: nam terminus petit, & interpellat pro creditore virtute pacti ab initio præstiti. Dicitur autem mutuarius, vel alius debitor esse in mora, quoties non solvit termino constituto, cum possit solvere; propterea tenetur rarsarcire creditori detrimentum quod creditor passus est ob variationem valoris rei aut pecunie. Præterea qui mutuat alteri centum cum pacto exigendi decem ultra sortem, sciens se ex eo mutuo passurum damnum decem, non committit usuram. *ibid. punct. 4. nu. 2. & seqq.*

9 Denique qui injustè coegit mutuantem ad sibi mutuantum, tenetur ad restitutionem lucri cessantis mutuantis, etiam si nullum præcesserit pactum de hujusmodi lucro restituendo, quia injuriam extorquendo mutuum censetur causa injusta damni. *ibid. n. 9.*

10. Mutuator potest ab initio pacisci, ut mutuarius solvat sibi lucrum cessans causa mutui, concurrentibus his tribus conditionibus: videlicet ut mutuatio sit causa, cur cesset lucrum quod habebatur in spe certa vel probabili, ut lucrum non statim exigatur, & ut non tantum exigatur ratione lucri cessantis, quantum re ipsa futurum esset lucrum, sed quantum valet spes lucri, deductis expensis, quas fecisset mutuator negotiando, vel alio modo impendendo suam pecuniam, quia lucrum in spe quod non est certum, minus valet quam lucrum in re. *ibid. nu. 12. & 13.*

11. Licitum est præterea in mutuo aliquid supra sortem accipere ratione periculi amittendi capitale, vel illud recuperandi cum expensis vel laboribus & diligentis etiam extraordinariis, modò non plus exigatur ratione istius periculi, quàm communiter æstimetur hujusmodi periculum;

&

& modò verè sit periculum amissionis capitalis & expensarum; aut modo mutuator non compellat mutuatarium ad suscipiendum se ipsum pro affecuratore vel fidejussore, sed mutuatario libertatem relinquat exigendi quem velit. *ibid. punct. 5. n. 1. & 2.*

12. Non est usura mutuare centum cum pacto, ut si mutuatarius moriatur intra duos annos, nihil teneatur solvere; si verò supervivat, restituat centum & quinquaginta; quia uterque se periculo exponit lucrandi & perdendi, etque contractus sortis qui est licitus. *ibid. n. 4.*

14. Non licet aliquid exigere pro carentia pecunie, & obligatione expectandi solutionem mutui usque ad certum tempus, seu non repetendi mutuuum intra tantum temporis; quia sic defendi posset omnis contractus usurarius, apponendo pactum non repetendi, nisi post tantum temporis. Potest tamen mutuator pactum inire cum mutuatario, ut nisi solverit tempore præfixo, solvat aliquam pœnam, ad est aliquid supra sortem in pœnam moræ; cavendum est tamen ne pœna apponatur in fraudem usuræ, seu ad palliandam usuram; & ne pœna quæ apponitur, sit immoderata, & ne culpam excedat: & præterea debet mutuatarius verè esse in culpabili mora solvendi; secus si ob impotentiam nequeat solvere. *ibid. punct. 6. nu. 1. & punct. 7. nu. 1. & 2.*

13. Non committitur usura quando apponitur pactum in mutuo, ut nisi mutuuum solvatur intra talem terminum, pignus acceptum in mutuo vendatur justo pretio, aut maneat venditum, tacitè intelligendo, justo pretio; quia non sit in gravamen pro mutuo, sed ut mutuator se ipsum servet indemnem, & rem suam debito tempore recuperet: hoc jusmodi pactum confertur appositum in pœnam. *ibid. punct. 8. nu. 3.*

15. Quæres, An creditor seu mutuator sibi retinere possit fructus pignoris accepti ad securitatem crediti? Non potest, sed deductis expensis debet eos reddere debitori, aut computare in sortem capitalis, nisi aliqua causa justa subest, ratione cujus possit eos retinere; aut in sortem non computare; talis causa est ratio lucri cessantis, vel damni emergentis, vel pœnæ conventionalis, vel alimentorum debitorum; nam vidua mortuo marito alenda est ab hæredibus; dos enim traditur ut uxor alatur, & onera matrimonii sustineantur; & maritus potest retinere fructus pignoris accepti

cepti pro dote non soluta, etiamsi contesserit focero seu alteri dilationem ad solvendam dotem; imo gener potest aliquid accipere donec solvatur dos ratione compensationis debita pro sustinendis interea oneribus matrimonii: committeret tamen gener usuram (secluso lucro cessante) tradendo focero pecuniam dotis mutuam, cum pacto, ut focer tradat rem aliquam frugiferam in pignus, non computando fructus in sortem. Item committeret adhuc usuram gener, si focero volente dotem solvere, renuit illam acceptare, sed petit pignus frugiferum cum intentione non computandi fructus in sortem; cum perinde se habeat, ac si mutuaret focero pecuniam cum pacto aliquid recipiendi supra sortem. *ibid. punct. 9. n. 1. & seq.*

16. Secluso lucro cessante, aut damno emergente, committitur usura, anticipata solutione emendo minoris chirographa, seu credita in posterum exigenda, id est emendo jus quod alter habet ut aliquid in futurum solvatur, & debitor non potest minoris redimere & extinguere debitum in posterum solvendum secluso damno, vel alio justo titulo. At creditum non plane certum, sed periculosum ac litigiosum & cum difficultate exigendum, potest absque labe usurae ab eo qui non est causa difficultatis, minoris emi quam valeat, prout difficultas & incertitudo solutionis major vel minor fuerit; minus enim valet cum tali periculo & difficultate. Et hinc patet minoris emi posse credita, seu stipendia, seu salaria debita militibus aut famulis nobilium virorum, cum habeant hujusmodi credita adjuncta pericula, incommoda & molestias in ipsis exigendis. Quod valet etiam non solum in creditis in futurum solvendis, verum etiam in creditis quae persolvenda erant tempore praeterito, aut praesenti, sed nondum soluta sunt. Adverte tamen iis qui sunt causa difficultatis aut malignae solutionis, aut quibus incumbit onus solvendi, non licere hujusmodi chirographa creditorum minoris emere; quia par non est ut hi commodum reportent ex delicto suo. *ibid. punct. 10. numer. 26 & seq.*

17. Quæres, An liceat accipere quinque pro centum in mutuo? Per se loquendo non licet, nisi ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, vel ratione periculi cui exponitur capitale, &c. Difficultas est utrum accipiens quinque vel sex pro centum in contractu trium, id est, societatis, assecu-

ratio-

rationis capitalis, & assecurationis lucri certi pro maiori incerto, peccet, & teneatur ad restitutionem? Resp. negativè. & hoc verum est, etiamsi isti contractus expresse non ineantur, sed tantum tacitè & æquivalenter seu intentione implicita celebrentur; ut accidit quando quis tradit pecuniam mercatori credens se posse quinque vel sex pro centum exigere, intendensque contrahere eo modo quo licitè potest: ut si dicat, confero centum in societatem, ut solvas quinque vel sex salvo capitali, modo licito, vel eo modo quo docent Doctores: propterea excusari possunt viduae & pupilli, qui pecuniam suam tradunt mercatoribus cum pacto accipiendi quinque vel sex pro centum, si prædictam habeant intentionem; secus si tradant suas pecunias alicui quem sciunt non esse mercatorem, & non negotiatum illis pecuniis.

Imò excusari potest is, qui prædictos contractus celebrat, tradendo pecuniam mercatoribus cum assecuratione capitalis & lucri certi, ut evitet incommodum conficiendarum rationum & accepti, vel quia non est certus de fidelitate socii, nec facile debet ei fidere. Idem valet pro eo quoque qui ponit solam industriam in huiusmodi contractu. *ibid. punct. 11. n. 1. & si q.*

18. Petes, quid sit mons pietatis, & utrum in eo inveniatursusura? Per *montem pietatis* intellige summam pecuniarum, aut framenti, aut alterius rei similis publicè deputatæ ad subveniendum pauperibus: & in hoc non est usura, sed potius pietas & iustitia; cum ex hac summa soleat dari mutuum pauperibus, accepto pignore ab ipsis ad certum tempus ea conditione ut pauperes qui mutuum accipiunt, aliquid salvant pro sustentatione ministrorum ad hoc munus deputatorum; & pro aliis laboribus & expensis necessariis ad hoc munus præstandum, ut ad custodiendum pignus, & referendum in libros rationum dati & accepti, &c. Si autem contingat mutuatarios non solvere termino præfixo, venditur pignus sub hasta, ut ex eo vendito fiat monti, & eius ministris: quod verò superest, restituatur domino pignoris. Fiet tamen hic mons usurarius, si aliquid accipiatur ad augendum montem, vel ut dominus montis aliquod lucrum referat; sic enim acciperetur aliquid supra sortem in mutuo absque iusto titulo, *ibid. punct. 12. num. 1. & 4.*

19. Licetne petere mutuum ab usurario, quem mutuatarius scit non mutuaturum nisi sub usuris? Non licet, seclusa extrema necessitate, quia non licet mihi petere quod alter non potest facere sine peccato, hoc enim esset alium inducere ad peccatum; quamquam non videtur illicitum petere mutuum absolute ad sublevandam necessitatem propriam vel alienam, seu ex justa causa; secus si petatur ad vana & inutilia, ut ad superfluas epulas, ad ludos otiosos, &c. etiamsi usurarius alias paratus esset dare ad usuram. *ibidem punct. 13. n. 1. & seq.*

20. Usurarius non acquisivit dominium eorum quæ supra sortem ob mutuum, & ob usurarium contractum accepit, quamdiu ea quæ accepit, possunt discerni à propriis rebus. Et hoc valet etiam respectu fructuum quos percepit ex re aliena accepta per usuram; quia res vero domino (qualis non est usurarius) fructificat. Adverte tamen usurarium vendentem rem per usuras acceptam, fieri dominum pretii, quando emptor emit rem illam bona fide, nesciens alienam esse, ut dictum est v. *Venditio. ibid. punct. 14. num. 2. & 4.*

21. Petes, quinam teneantur ad restitutionem propter usuras? Tenentur hi: Usurarius realis; & qui aliquid accepit mala fide seu mente usuraria, credens illud non sibi liberaliter donari, sed dari tamquam pretium mutui; tenetur quoque ad restitutionem rei acceptæ donec cognoscat rem sibi liberaliter fuisse datam. Item qui aliquid accepit credens illud sibi donari, cum tamen id tamquam pretium mutui tradatur, tenetur ad restitutionem statim ac cognoscit illud tamquam mutui pretium sibi datum fuisse. *ibid. punct. 15. num. 3. 4. & 5.*

22. Qui vendit alteri merces rigoroso pretio, & illas postea redimit pretio in summo vel medio, secluso pacto retrovendendi minori pretio, non tenetur ad restitutionem, quia sunt duo contractus distincti. *ibid. n. 6.*

23. Qui celebravit contractum, quem si cognovisset esse usurarium, alium justum celebrasset, non potest retinere lucrum eo contractu acquisitum; nisi uterque contrahens expresserit velle se obligare omni meliori modo, aut velle contrahere meliori modo quo posset: nam expressio illa, qua celebrantes contractum usurarium intendunt se obligare eo meliori modo quo possunt, hoc operatur, ut cum ille con-

tractus sit invalidus, alius validus succedat in ipsius locum
ibid. n. 9. & 10.

24. Præterea concurrentes effectivè ad contractum usurarium, vel ad exactionem usurariam, agendo partes usurarii, tenentur in solidum ad restitutionem, quia cooperantur efficaciter ad damnum alterius; secus dicendum de eo qui cooperatur ad usuram, agendo partes mutuatarii, quia quod agit, agit volente & sciente mutuatario; volenti autem & scienti non fit iniuria & injustitia. Tenebitur tamen ad restitutionem, si consulat vel suadeat celebrare contractum usurarium, vel mutuare sub usuris. *ibid. n. 11. & 12.*

24. Hæredes usurarii tenentur ad restitutionem, si usurarius non restituit, dum viveret, sicut etiam tenentur hæredes furis in defectum furis, *cap. tua nos, de usuris.* Quod si duo sint hæredes usurarii, & unus nolit aut non possit restituere, alter non tenetur ad integram restitutionem, sed solum ad partem hæreditatis; nisi res eadem numero obnoxia sit restitutioni; nam tunc illa restituenda est à quocumque retineatur. Sed petes, an hæredibus usurarii nolentibus restituere, legatarii aut donatarii teneantur ad restitutionem? Resp. negativè, modò usurarius reliquerit hæredibus bona sufficientia ad satisfaciendum debitis, & præterea legitimam, vel quartam, quæ ipsis de jure debetur, juxta locorum statuta *ibid. num. 13. 14. & 15.*

25. Usurarium notorium (seu qui tergiversari non possunt, aut à iudice condemnati sunt,) poenæ sunt ut non admittantur ad Eucharistiam, donec publicè satisfecerint, neque ad sepulturam Ecclesiasticam; ut nullus interfuit testamento (quod est irritum) usurarii manifesti, nisi prius præstiterint satisfactionem, quam præstare possunt; & ante non admittantur ad confessionem sacramentalem; denique ut sint infames, & ut non admittantur ad oblationes. *ibid. punct. ult. n. 1.*

A D D I T I O.

Quæres, An hæredes, uxor, famuli, & alii, qui dona acceperunt ab usurariis, teneantur quovis casu restituere. Nam bona quæ isti ab usurario acceperunt, posse esse duplicis generis, nam vel erant in se aliena, quæ dicuntur obligata reali obligatione, ut sunt bona non usu consumptibilia,

ptibilia, domus, ager, vinea; vel non erant in se aliena, quæ dicuntur obligata personali obligatione, nempe, quia sunt bona eius, qui est obligatus restituere usuras, ut sunt bona usu consumptibilia, ut sunt pecuniæ. Resp. ergo, si erant bona prioris generis, ut ager, domus, tenetur ea, quæcumque habet restituere vero domino, id est, mutuatario; si autem erant posterioris generis, tunc opus est distinctione, vel enim ex acceptione talium rerum factus est usurarius impotens ad solvendum, vel non: si non est factus, nullus tenetur ea restituere, si ab usurario acceperit; si autem factus est impotens, tenetur restituere, etsi fortè illa consumpsisset. *Buzus.*

Quæres, An quinarium numerus possit esse justum pretium centenarii in aliquo contractu, præsertim Germanico. Affirmativè respondetur. Probat, quia in Germania ad Imperatorem, Principes, & status pertinet, rebus certa constituere pretia, id enim justum est, ut habetur *l. 1. C. de episc. aud.* quod à Principe & Repub. definitum est, at Imp. Caro. V. anno 48. constituit justum pretium s. pro 100. idque in censu redimibili, ex parte venditoris tantum, ut habetur *c. 17. ordin. polit.* Ergo 2. quia hoc pretium maximè consentaneum & conforme est juri communi, & consuetudini superiorum temporum. Juri quidem, quia in eo id censetur justum pretium annui census quando pensio in 20. annis sortem æquat, ut habetur gloss. in *auth. de non alien. bon. Etel. §. quia verò Leonis* Consuetudini vero, quia tempore Concilii Constant. ut loquitur ex casu ante proposito. s. pro 100. licitè recipiebantur. Contra quoque *83. de contr. Conc. 7* dicit, suo tempore in Germania unum florenum pro 20. æstimatum pro debita proportionem, cum pacto de revendendo. *Buzus.*

Usurarii bona esse tacitè hypothecata pro usuris, quidam ajunt, sed melius alii negant. De hac re *Covar. l. 3. var. à c. 1. Nav. l. 5. consil. & in c. si fœneraveris 14. q. 3. & c. 17. à nu. 206. Sot. lib. 6. q. 1. Bannes. 2. q. 78. Val. Mol. ad 302. Arunt.)* vid. gloss. cum tu c. tua nos. de usu. Negant) *Covar. l. c. 3. n. 6. Mol. d. Cajet. Nav. & alii ab eo citati.*

Usurarius qui nulla alia habet bona, nisi restitutioni obnoxia, si donet, aut in dotem det, non tenetur, *Syl. usura 8. q. 1. Tabien usura 6. §. 2. Sot. lib. 6. q. 1. art. 4. Mol. disp. 228. & 330. Tol. l. 5. c. 35. De dote.)* vid. *Nav. c. 17. n. 211. Nav. c. 17. n. 265. & alii citati à Sot. l. 6. q. 1. art. 4.* scribit, transferri usurarum do-

minium, at D. Thom. 2.2. qu. 78. art. 4. Alenf 3 p. 9. 66. Jo-
an. Med. q. 4. de reb. per usur. acquis. & alii cum Mol. d. 326. ne-
gat.

Lucrum ex officio per usuram acquisito, non est restitu-
endum, nec res empta, nec pecunia usuraria.

Acquisita ex rebus usu non consumptilibus, restitu-
enda ait D. Thom. l. c. & alii Mol. d. 327. Tol. l. 5. c. 35. Nec res.)
Mol. l. c. Non est usura, pecuniam locare, aut vendere. Cajet.
ver. usura.

Usurario manifesto, id est, qui nulla potest tergiversatione
celari, nullum administrandum sacramentum ante satisfa-
ctionem, aut cautionem saltem sufficientem: secus si non
est manifestus, & non potest restituere. Est autem usura-
rius manifestus juris infamis. (Usurario.) vid. c. in omnibus, c.
quamquam. de usur. l. 6 Mol. d. 334. Tol. l. 5. cap. 36. Cautio-
nem.) Pignoratitiam, vel fidejussoriam, creditoribus, vela-
llis pro iis, aut si nullum ex eis adsit, ordinario, vel paro-
cho coram testibus & notario, si nequeat cautionem dare
inter se, quantum poterit, curaturum restitutionem. vid.
Nav. l. c. n. 279, Mol. l. c. Est autem. 3. 3. q. 7 c. infame. Mol. l. c.
Infamibus autem portæ dignitatum non patent. Reg. infam. de
reg. jur. in 6.

Merus executor usurarii non tenetur restituere, secus est
de principali agente, hic enim causam dat. vid. Cajet. ver. u-
sura Nav. n. 166. Mol. l. c. Bannes. l. c. putat omnes, vices & ne-
gotia usurariorum exercentes, teneri ad restitutionem.

De usura inter sæculares, potest cognoscere etiam Judex
sæcularis, sive de jure, sive de facto quærat, vid. Mol. d. 333.
Covar. 3. var. resol. c. 3. n. 1. Syl. usura 9.

Qui juravit non repetere usuras, poterit Ecclesiæ denun-
tiare, & ipsa cogere restitui. Quod si juravit non denuncia-
re, non tenet juramentum secundum quosdam, quia est illi-
citurum.

A D D I T I O.

Vulnerare.

Vulnerare non licet filios parentibus, nec dominis ser-
vos.

ADDI-